

SAHRAALTI AFRİKA'DA BÖLGESEL GÜVENLİK: MOZAMBİK'TE CABO DELGADO KRİZİ¹

REGIONAL SECURITY IN SUB-SAHARAN AFRICA: THE CABO DELGADO CRISIS IN MOZAMBIQUE

Yıl 5, Sayı 2, ss.121-139.

Year 5, Issue 2, pp.121-139.

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Article Type: Research Article

Geliş Tarihi: 02.04.2025

Submitted: 02.04.2025

Kabul Tarihi: 10.06.2025

Accepted: 10.06.2025

DOI: 10.58851/africana.1669054

Atf Bilgisi / Reference Information

Kahraman, G. (2025). Sahraaltı Afrika'da Bölgesel Güvenlik: Mozambik'te Cabo Delgado Krizi, *Africana-İnönü Üniversitesi Uluslararası Afrika Araştırmaları Dergisi*, 5 (2), 121-139.

Gökhan Kahraman

Dr., Bağımsız Araştırmacı, 6308527@gmail.com,

ORCID: 0000-0001-7064-9890

Öz

Bölgesel güvenlik yaklaşımı, gelişmiş ülkelerin bulunduğu coğrafyaların yanı sıra az gelişmiş ve gelişmekte olan Sahraaltı Afrika gibi bölgelerde de yaygınlaşmaktadır. Sahraaltı Afrika'da şiddet, isyan ve terör olayları gibi çevre ülkelere yayılma potansiyeli bulunan hususlarda bölge ülkelerinin ortak güvenlik paydasıyla bir araya geldiği ve sorunlara çözüm aradıkları görülmüştür. Sahraaltı Afrika'da ekonomik ve mali sebeplerin yanı sıra bölgesel güvenlik düşüncesinin zayıflığı, dini ve etnik farklılıklar, gelir dağılımındaki adaletsizlik ve ülkeler arasında denetimsiz coğrafi alanların genişliği şiddet olayları başta olmak üzere isyan hareketlerine ve terör faaliyetlerine zemin oluşturmaktadır. Özellikle Mozambik'in kuzey bölgesinde ortaya çıkan kriz, yeni yer altı kaynaklarının keşfedilmesi ve isyanın yayılması ile zirve yapmış ve isyancılar tarafından Cabo Delgado eyaleti ele geçirilmiştir. Cabo Delgado eyaletinde terör olaylarının artması ve Mozambik hükümetinin sorunu tek başına çözmemesi, tehlikenin bölgeye yayılma riskini artırmıştır. Başta Güney Afrika Kalkınma Topluluğu (SADC) ülkeleri olmak üzere bölge ülkeleri tarafından işbirliğine dayalı bölgesel güvenlik arayışına gidilmiştir. Bu çalışmanın amacı, Sahraaltı Afrika bölgesinde bölge içi ve dışı aktörlerin bölgede, teröre karşı nasıl bölgesel güvenlik anlayışı geliştirdiklerini ve bu hedefe yönelik ne tür uygulamalar gerçekleştirdiklerini incelemektir. Çalışmada nitel bir metot benimsenerek başta Mozambik Hükümetinin resmi açıklamaları, belge, rapor ve haber makaleleri, uluslararası örgütlerden yapılan resmi açıklamalar ve yayımlanan raporlardan faydalanılmıştır. Bu çalışma ile SADC'nin Mozambik'teki soruna karşı nasıl bir bölgesel güvenlik anlayışı geliştirdiği açıklanmaktadır. Mozambik'te konuşlanan SAMIM (*Southern African Development Community Mission in Mozambique*) birliğinin Mozambik'in kuzeyindeki terör olaylarını sona erdirmesine rağmen misyonun mali destek ve askeri kapasite yetersizliğinden dolayı istenilen hedeflere ulaşamadığı, SAMIM Birliklerinin geri geçilmesi ile oluşan güç boşluğunun tekrar terör örgütleri tarafından doldurabileceği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bölgesellik, Terörizm, Mozambik, Sahraaltı Afrika, Cabo Delgado, SADC, SAMIM.

Abstract

The regional security approach is gaining ground in regions where developed countries are located, as well as in underdeveloped and developing regions such as Sub-Saharan Africa. In Sub-Saharan Africa, it has been observed that

¹ Bu makale 12-14 Aralık 2024 tarihleri arasında Çorum'da düzenlenen IV. Uluslararası Hitit Güvenlik Çalışmaları Kongresi adlı etkinlikte sözlü bildiri olarak sunulmuş ve özeti kongre bildiri özet kitabında basılmış "Sahraaltı Afrika'da Bölgesel Güvenlik Anlayışı: Mozambik Örneği" başlıklı bildiri genişletilerek araştırma makalesi haline getirilmiştir.

countries in the region come together with a common security denominator and seek solutions to problems such as violence, rebellion and terrorism that have the potential to spill over into neighbouring countries. In Sub-Saharan Africa, in addition to economic and financial reasons, the weakness of the regionalist idea, religious and ethnic differences, injustice in the distribution of income and the vastness of uncontrolled geographical areas between countries create the ground for violent incidents, rebel movements and terrorist activities. The crisis, which was particularly acute in the northern region of Mozambique, peaked with the discovery of new natural resources and the spread of the rebellion, with the rebels capturing the province of Cabo Delgado. The increase in terrorist incidents in the province of Cabo Delgado and the inability of the Mozambican government to resolve the problem on its own, has increased the risk of the danger spreading to the region. Regional security efforts have been made by countries in the region, particularly the Southern African Development Community (SADC) countries, to seek cooperation-based regional security. The purpose of this study is to examine how regional and non-regional actors in Sub-Saharan Africa are developing a regional security approach to counter-terrorism and what kind of practices they are implementing to this goal. A qualitative method was adopted in the study and official statements of the Mozambique Government, documents, reports and news articles, official statements from international organizations and published reports were used. This study explains how SADC developed a regional security approach to the problem in Mozambique. It concluded that the SADC military unit deployed in Mozambique had put an end to terrorist incidents in northern Mozambique, but that the mission had failed to achieve its objectives due to insufficient financial support and military capacity, and that the terrorist organizations could fill the power vacuum created by the withdrawal of the SAMIM units.

Keywords: Regionalism, Terrorism, Mozambique, Sub-Saharan Africa, Cabo Delgado, SADC, SAMIM.

STRUCTURED ABSTRACT

With the end of the bipolar era of the Cold War, many countries turned to the search for regional security in their own territories. In recent years, the countries of Sub-Saharan Africa, which have faced numerous incidents of violence, insurgency and terrorism due to factors such as religious and ethnic differences and income inequality, have begun to adopt policies to ensure their own regional security. The crisis in Mozambique's Cabo Delgado province has raised regional security concerns, particularly within the Southern African Development Community (SADC), as the conflict carries the risk of spreading across the region. This study aims to examine the regional security approach of SADC, along with intra-regional and extra-regional actors, in countering terrorism in Sub-Saharan Africa, and explores their practical implementations.

The research question of this study is: in the context of the understanding of regional security, what kind of understanding of regional security is adopted by SADC as well as by regional and external actors against terrorism in Sub-Saharan Africa and what are their practices. Additionally, the study examines the conceptual framework and regional security approach, regionalism against terrorism in Sub-Saharan Africa, as well as Mozambique's security efforts and practices in response to the Cabo Delgado crisis. It also explores the approaches of external actors—such as Russia, the United States, Portugal, Tanzania, Rwanda, and the European Union—toward the crisis, along with the stances of the African Union and, particularly, the Southern African Development Community.

An analysis of the international literature reveals numerous studies on the crisis emerging in the region. However, within the national literature, there are limited studies addressing regional security issues in Sub-Saharan Africa and examining the crisis faced by Mozambique. The studies carried out are mostly dealt with in the context of terrorism and the fight against terrorism, but it can be seen that the number of studies dealing with the issue in the context of the search for regional security is still limited. The methodology of the study is based on a qualitative approach. The primary sources utilised encompass official statements issued by international organisations and the Mozambican government, in addition to documentation and reports, news articles, and a thorough examination of secondary sources, including website reports. This analysis examines regional security implementations and other countermeasures against the crisis in Mozambique, with particular focus on the Southern African Development Community Mission in Mozambique (SAMIM) deployment. The analysis focuses on examining the political will of regional organizations in addressing the Mozambique crisis, through their official statements, policies, and actions.

As the outputs of the study, regional security practices regarding the crisis in northern Mozambique in Sub-Saharan Africa have been analysed. Additionally, this study attempts to explain how regional actors in Sub-Saharan Africa assess their regional security approach against terrorism and what their practices entail, while remaining faithful to the original text. Other findings obtained from this study include the following: Conceptual confusion persists in defining the problem in Mozambique. In the initial stages, the Mozambican government labelled the insurgents as armed bandits, but later began to describe them as rebels and terrorist activities. The U.S. designation of armed violence in northern Mozambique as the work of ISIS-Mozambique has influenced the approach of regional and international organizations to the issue. Additionally, it has been determined that the Mozambican government has not been able to clearly define the root cause of the problem. The discovery of new energy resources and the increased interest of international foreign investment in the region have led to growing inequalities—a factor that is often overlooked. It has been observed that Mozambique's armed forces do not possess sufficient capability or experience to counter rebellion, violence, and terrorism—and even with foreign training and logistical support, the expected results remain unmet. Also, there is no obvious answer to the organisation's name. Unlike ISIS, it has been determined that the organisation first emerged from local dynamics and later gained an international dimension through established ties with ISIS.

Within the framework of regional security approaches, both intergovernmental organizations operating in the region and on the continent, as well as external international actors, have sought to contribute to resolving the crisis. Undoubtedly, among the most prominent non-Mozambican actors are private military companies providing specialized armed services to the Mozambican government. Mozambican leaders, perceiving the crisis as an internal matter, attempted to resolve it by engaging private military companies such as Russia's Wagner Group, South Africa's DAG, Paramount Group, and Dubai-based Burnham Global. However, this approach proved unsuccessful. Subsequently, it was determined that the training initiatives undertaken by the U.S., Portugal, and certain EU countries for the Mozambican military failed to produce the desired outcomes. Another initiative by the Mozambican government was the deployment of Rwandan military forces to the conflict zones. However, despite its relative success, this initiative continues to be debated due to shortcomings—particularly the absence of an exit strategy. Despite facing numerous allegations, Tanzania - Mozambique's immediate neighbour - has demonstrated a clear willingness to engage in defence cooperation.

The effectiveness of the EU's military training mission in achieving its intended outcomes for Mozambican armed forces remains contested. While the Mozambican government has secured substantial financial support from the EU through these training programs, the African Union has opted to provide military deployment assistance via SADC channels. The organization that has contributed most effectively to resolving the crisis is SADC. Through establishing a dedicated unit under the SAMIM framework, SADC has sought to address the conflict via the joint deployment of troops from member states. However, whether the desired success has been achieved remains debatable due to the alliance's lack of political will, governance challenges, and financial constraints. While awaiting financial support from the EU and World Bank, operations have been prioritized within the framework of incoming international assistance. While counterterrorism operations in the region have been assessed as relatively successful, the failure to address the root causes and fully eradicate the militant group means that Mozambican forces will be unable to fill the security vacuum if SAMIM troops withdraw - inevitably leading to a resurgence of terrorism. Through SAMIM, SADC has taken a significant step forward in regional security. SADC took an important step in regional security with SAMIM. Subsequently, a new unit was formed within the scope of combating M23 terror incidents in the Democratic Republic of Congo and assigned to the DRC. With this situation that emerged after SAMIM, SADC pioneered the establishment of an institutional structure within SADC for cooperation in the field of security.

1. Giriş

20. yüzyılın ikinci yarısında Afrika ülkelerinin bağımsızlıklarını elde etmeleri ile kıtadaki şiddet, isyan ve terör olaylarında önemli bir azalma görülmüştür. Fakat 11 Eylül saldırılarından sonra küresel alandaki terör faaliyetleri oranları artmış ve bu artıştan başta Sahel bölgesi olmak üzere Sahraaltı Afrika ülkeleri etkilenmiştir. 2023 Global Terörizm İndeksine göre 2022 yılında Güney Asya, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki terör olaylarında ölenlerin toplamından fazla kişi bu bölgede hayatını kaybetmiştir. Sahraaltı Afrika'da terörden dolayı ölenlerin %52'si Burkina Faso ve Mali'deki terör olaylarında hayatını kaybetmiştir (Global Terrorism Index, 2023, s. 2-3).

Sahraaltı Afrika'nın güney doğusunda yer alan Mozambik'te terör 2013'te başlamıştır. Mozambik, terörizmden etkilenen önemli Sahraaltı Afrika ülkelerinin başında gelmektedir. Sahraaltı Afrika'da terörist faaliyetler, 2013 sonrası Somali'de yüzde 96 artarken Mozambik'te kırk kat artmıştır. 2012-2022 yılları arasında terörizmden ölen kişi sayısı verilerine göre Burkina Faso, Somali, Mali, Nijerya, Nijer ve Kamerun'dan sonra Mozambik yedinci sırada yer almaktadır (Global Terrorism Index, 2023, s. 49-60). Bu bölgede ortaya çıkan terörist faaliyetlerin artışın nedenleri ve sonuçları bu çalışma kapsamında incelenmektedir.

Bu çalışma ile Mozambik örneği üzerinden bölge içi ve dışı devletlerin ve uluslararası örgütlerin bölgesel güvenlik anlayışları ve uygulamalarının incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda araştırma sorusu; bölgesel güvenlik anlayışı bağlamında Sahraaltı Afrika'da SADC'in yanı sıra bölge içi ve dışı aktörlerin teröre karşı nasıl bir bölgesel güvenlik anlayışı benimsediği ve uygulamalarının neler olduğudur. Ayrıca çalışmada kavramsal çerçeve ile bölgesel güvenlik anlayışı, Sahraaltı Afrika'da teröre karşı bölgeselcilik, Mozambik'in Cabo Delgado krizine karşı güvenlik arayışları ve uygulamaları da incelenmektedir. Mozambik dışı aktörlerden Rusya, ABD, Portekiz, Tanzanya, Ruanda ve Avrupa Birliğinin soruna yönelik yaklaşımlarının yanı sıra Afrika Birliği ve özellikle Güney Afrika Kalkınma Topluluğu Örgütü'nün soruna yönelik tutumu ele alınmıştır.

2. Kavramsal Çerçeve ve Yöntem

Son yıllarda dünyanın birçok yerinde isyanlar çıkmakta, şiddet içeren aşırılıklar baş göstermekte ve terör olayları gerçekleşmektedir. Bu makalenin odaklandığı hususları daha iyi anlayabilmek için isyan/isyancı (*insurgency*), isyanla mücadele (*counterinsurgency*), şiddet içeren aşırılık ve terör kavramlarını genel itibariyle açıklamak ve bu kavramlar arasındaki farkı ortaya koymak gerekmektedir.

Kavramsal olarak ortak bir tanım ortaya konulmamakla beraber, isyan kavramı “yasadışı siyasi örgütler ve düzensiz askeri güçler kullanılarak bir ülkenin kaynaklarının tamamen veya kısmen kontrol edilmesine yönelik siyasi-askeri bir faaliyet” olarak tanımlanabilmektedir (CIA, 2011). Bu hareketlilikler bir hükümeti ya da rejimi devirmeye yönelik olabileceği gibi hedeflerini gerçekleştirme ile de son bulabilir. İsyana mücadele [*counterinsurgency (COIN)*] genellikle askeri bir doktrin olarak düşünülür ve askeri çevrelerde tartışmalı bir konu olmuştur. COIN, halkın karşılaştığı problemlerin küçük radikal oluşumların hükümetlere karşı silahlanmasına sebep olduğunu ve hükümetin meşruiyetinin yeniden tesisi için bu sorunların giderilmesi gerektiğini kabul ederken, isyan birçok kimse tarafından terörizm ile karıştırılan düzensiz bir savaş dalıdır (Colin, 2007). İsyanı diğerlerinden ayıran en önemli unsur, nüfus desteği gerektiren hükümetin değişmesi, reformların yapılması gibi siyasi kontrolü hedefleyen kitlesel hareketin uzun süreli mücadelesidir (Max, 1992).

Birleşmiş Milletlere (BM) göre şiddet içeren aşırılık; dini, etnik veya politik temellere dayanabilen aşırılıkçı ideolojiler, belirli bir grubun üstünlüğünü yücelten, daha hoşgörülü ve kapsayıcı bir topluma karşı çıkan hareketler olarak değerlendirilmektedir. Şiddet içeren aşırılıkların temel nedenleri arasında bölgesel

ve küresel güç politikalarının etkisi, tarihi, ekonomik, siyasi ve sosyal koşulların sonucunun yanı sıra artan eşitsizlik, işsizlik, yoksulluk, adaletsizlik, yolsuzluklar, insan hakları ihlalleri ve belirli gruplara yönelik sürekli kötü muamele gibi faktörlerde itici unsur olarak gösterilmektedir. Söz konusu faktörler bir araya geldiğinde şiddetin ve radikal hareketlerin ortaya çıkma olasılığı yükselmektedir (UNDP, 2016, s. 4). Şiddet içeren aşırıklar, bir isyan hareketi olarak ayaklanmalara neden olabilir. Ancak siyasi hedefi olan ve sistematik şekilde bir nüfusu hedef alan şiddet uygulamaları bu kapsamda değerlendirilmemektedir.

Terör kavramının ise birçok tanımı bulunmaktadır. Terörizm, genel anlamıyla endişe, korku ve belirsiz bir ortam oluşturmak için şiddet yöntemi ile siyasi amaçları elde etme girişimi olarak tanımlanmaktadır (Heywood, 2023, s. 379). BM ise terörü, 1994'den beri BM Genel Kurulu kararı çerçevesinde değerlendirmektedir. BM Genel Kurulu, "Kamuoyunda bir grup kişiye ya da belirli kişilere siyasi amaçlarla bir terör durumunu yaratmayı amaçlayan veya hesaplayan suç eylemleri, bunları haklı çıkarmak için ileri sürülebilecek siyasi, felsefi, ideolojik, ırksal, etnik, dinsel veya başka herhangi bir nitelikteki düşünceler hiçbir şekilde haklı gösterilemez." (1994 UN Resolution 49/60) siyasi tanımını kullanarak terör eylemlerini kınamaktadır. Afrika Birliği (AfB) ise terörizmi özetle "bir devletin yasalarını ihlal eden, diğer insanların hayatını veya özgürlüğünü tehlikeye atabilecek, kamu veya özel mülke, doğal kaynaklara, çevresel veya kültürel mirasa zarar verilebilecek herhangi bir eylem" olarak tanımlamaktadır (AU, 2022; OAU, 1999, s. 3). Dolayısıyla ülkelerin ve uluslararası örgütlerin üzerinde uzlaştığı ortak bir tanım bulunmamaktadır. Uluslararası Örgütlerin ve devletlerin kavram tanımlamaları genellikle kuruluş amaçlarına ve devletlerin ulusal çıkarlarına göre belirlenmektedir. Bazı araştırmacılara göre bu kavramlar hedef kitleyi temel alan yaklaşımları benimserken diğer araştırmacılar ise yasal, tipolojik ve meşruiyete dayanan yaklaşımlar ile tanımlamalar yapabilmektedir.

Çalışmada metodolojik olarak nitel bir yaklaşım benimsenmiştir. Kullanılan ana kaynaklar arasında uluslararası örgütlerin yanı sıra Mozambik hükümetinden yapılan resmi açıklamalar, belgeler ve raporlar, haber makaleleri dâhil olmak üzere ikincil kaynakların kapsamlı bir incelemesini içermektedir. Bu inceleme başta Mozambik'te konuşlandırılan Güney Afrika Kalkınma Topluluğu Misyonu (*Southern African Development Community Mission in Mozambique*, SAMIM) olmak üzere bölgesel güvenlik uygulamaları ve diğer tedbirlerin Mozambik'teki soruna karşı yaklaşımlarını ortaya koymaktadır. Mozambik'teki krize karşı bölgesel kuruluşların sorunu ele alma konusundaki siyasi iradelerini yansıtan açıklamalara, politikalarının ve eylemlerinin analizi dikkate alınmıştır.

3. Bölgesel Güvenlik Anlayışı ve Afrika'da Bölgeselcilik

Uluslararası ilişkiler disiplininde kullanılan en temel terimlerin başında güvenlik kavramı gelmektedir. Hobbes'un bize anımsattığı gibi, güvenlik yoksa endüstriye, sanata, topluma ve edebiyata yer yoktur, güvensizlik sürekli korku ve ölüm tehlikesini öne çıkarmaktadır (Hobbes, 1946, s. 56-59). Güvenliğe yönelik eleştirel yaklaşımlar, kavramı askeri uzmanlık alanı olarak bırakmamış ve diğer disiplinlerin de çalışma alanı olmasına imkân tanımıştır.

İkinci Dünya Savaşının sonra ermesiyle uluslararası sistemde uluslararası örgütlenme çalışmaları ivme kazanmıştır. Soğuk Savaş süreci ile çok taraflı yapılar ve bölgesel örgütlerin kurumsallaşma çalışmaları artmıştır. Milletler Cemiyeti'nin Birleşmiş Milletler haline dönüşmesi, Kuzey Atlantik Savunma Pakti'nin (*North Atlantic Treaty Organization*, NATO) kurulması, Avrupa Birliği (AB)'nin temellerinin atılması ve İslam İşbirliği Konferansı'nın kurulması, tek başına ulusal çıkarını maksimize edemeyen devletlerin belirli amaçlar etrafında birliktelikler kurarak bölgesel ve uluslararası örgütlenme çalışmalarına hız kazandırmıştır. Yine bu süreçte Afrika kıtasında ise sömürgecilik hareketleri sona ermiş, birçok bağımsızlık hareketi başarıya ulaşmış ve AfB'nin temeli olan ve Afrika ülkelerini bir araya getiren Afrika Birliği Örgütü kurulmuştur.

Soğuk Savaşın bitmesiyle güvenlik anlayışı dönüşüme uğrayarak derinleşmiş ve yerelleşmiştir. Büyük güçlerin diğer güçler üzerindeki baskısının kalkması ile bölgesel güvenlik, aktörlerin amaçlarını, davranışlarını ve güvenlik beklentilerini incelemede önemli bir alan olmuştur (Korkmaz, 2010, s. 157-158). Küreselleşme ve liberalleşme ile bölgeselcilik çalışmaları hız kazanmıştır. Bölgeselcilik, genel olarak coğrafi bölgelerin ekonomik ve/veya siyasi birimler halinde bir araya geldiği işbirliğinin temel alındığı bir süreçtir. Bir başka deyişle bölgeselcilik, bir grup devleti içine alan bir bölge içinde sosyal, siyasal ve ekonomik faaliyetleri koordine etme teorisi veya uygulamasıdır (Heywood, 2023, s. 602-603).

Afrika'da bölgeselcilik ise İkinci Dünya Savaşı sonrasında sömürgecilik karşıtı hareketlerin politikalarında açıkça görülmektedir. Batı Afrika'da ülkelerin bağımsızlıklarını elde etmesi ile başlayan süreç kapsamında, başta Fransız Batı Afrika Federasyonu, Batı Afrika Ekonomik ve Para Birliği'ne dönüşmüştür. 1963 yılında 33 Afrika ülkesinin katılımı ile Afrika'da sömürgeciliği sona erdirmeye için kurulan Afrika Birliği Örgütü, 2002 yılında Afrika Birliğine dönüşerek mevcut haliyle 55 Afrika ülkesini kapsayan yeni bir yapıya bürünmüştür. Batı Afrika Ülkeleri Ekonomik Topluluğu [*Economic Community of West African States (ECOWAS)*], Afrika'nın en büyük bir alt bölgesel örgütü olarak öne çıkmakta ve 15 devletten oluşmaktadır. Ekonomik amaçlar ile ortaya çıkan bu bölgesel örgüt süreci içerisinde güvenlik boyutuyla süreçlere dahil olarak bölgede barışı koruma gücü birimleri oluşturmuştur. Güney Afrika bölgesi devletleri arasında ekonomik işbirliğini artırmak ve ırkçı apartheid rejimine karşı bağımlılığı azaltmak için oluşturulan Güney Afrika Kalkınma Topluluğu (SADC) 1980 yılında kurumsallaşmasına rağmen Güney Afrika'daki apartheid rejiminin resmi olarak ortadan kalması ile 1992'de yeniden yapılanmıştır. 1995 yılında Güney Afrika'nın katılımı ile birlik üye ülke sayısı 16'ya çıkmıştır. SADC, ekonomik ilişkilerin derinleşmesini öncelerken aynı zamanda üye ülkeler arası güvenlik alanında işbirliği potansiyelini ortaya çıkarmıştır (Kahraman, 2023).

4. Bölgeselcilik Bağlamında Sahraaltı Afrika'da Teröre Karşı Mücadele

Afrika kıtasında sömürgecilere karşı bağımsızlık mücadeleleri, kıta ülkeleri arasında bölgesel işbirliği konularını gündeme getirmiştir. Pan-Afrikanizm² temelli düşünce ile Afrika ülkelerinin önce siyasi özgürlüklerini kazanarak bölge ülkeleri arasında ekonomik işbirliklerinin tesis edilmesi hedeflenmiştir. Akabinde ise kurulan bölgesel örgütler, bölge sorunların çözümüne yönelik olarak "Afrika'nın sorunlarına Afrikalı çözümler" prensibi çerçevesinde krizlere karşı bölgesel güvenlik arayışına yönelmiştir. Ekonomik temelli Afrika Birliği'nin bölgesel entegrasyon girişimleri, Afrika Kıtasal Serbest Ticaret Alanı (AfCFTA) anlaşması ile yapılanmıştır. Tüm kıtayı birleştirme hedefi ile ortaya çıkan AfCFTA, bölge içi ticareti kolaylaştıran bir anlaşmadır. Bu anlaşma ile ekonomik işbirliği paydasında anlaşan ülkeler, bir diğer aşamaya geçerek bölgedeki güvenlik konularını da gündemlerine almaya başlamıştır.

Sahraaltı Afrika'nın Güney Afrika kısmında ise bölge ülkeleri sömürgecilere karşı ortak bir mücadele geçmişine sahiptir. Kıtanın her iki kısmında olan Angola ve Mozambik ülkeleri Portekizliler tarafından Zimbabve, Zambiya, Malavi gibi ülkeler İngilizler tarafından ve Güney Afrika Cumhuriyeti ise Hollandalılar tarafından yönetilmiştir. 20. yüzyılın başlarında bölgenin çoğunluğu İngilizlerin sömürge kontrolüne girerken Namibiya Almanların kontrolüne girmiştir. Sömürgeci ülkelere karşı bağımsızlık hareketleri, bölge ülkeleri ve halkları arasında karşılıklı dayanışmayı desteklemiştir. Direniş hareketleri sürecinden birbirleri ile temasta olan ülke yöneticileri için bölgesel organizasyonların kurulması fikri karşılıklı bulmuştur. Nitekim ortak düşman olarak tanımlanan Apartheid Güney Afrika'sına karşı ekonomik temelli kurulan SADC, 1995 yılında demokratikleşen Güney Afrika Cumhuriyeti'ni üye olarak kabul etmiştir.

² Pan-Afrikanizm, Afrika Birliğinin temelini oluşturmaktadır. Afrika kökenli tüm insanların Afrika'daki ırksal adaletsizliği, eşitsizliği ve sömürgeciliği sona erdirmeye yönelik stratejiler geliştirebilmeleri için bir araya gelmelerini gerekli gören bir felsefedir. <https://oau60.au.int/en/pan-africanist-movement-and-road-liberation>

Bölgesel bir organizasyon olarak kurulan SADC, 1980 yılında Zambiya'nın başkentinden ismini alan Lusaka Deklarasyonu ile Güney Afrika Kalkınma Koordinasyon Konferansı [*Southern African Development Coordination Conference (SADCC)*] olarak kurulmuştur. Ayrıca SADCC, Güney Afrika'nın apartheid rejimine karşı mücadele için Devletlerarası Savunma ve Güvenlik Komitesi (ISDC) altında güvenlik birimi oluşturmuştur. SADCC, 1992 yılında Güney Afrika Kalkınma Topluluğuna (SADC) dönüşmüştür. 1992 yılında Güney Afrika'da resmi olarak apartheid uygulamalarını kaldırmasıyla ülkede demokratikleşme süreci başlamış ve yapılan ilk demokratik seçimlerden sonra Güney Afrika SADC topluluğuna katılmıştır (Kahraman, 2021, s. 269-271). Güney Afrika'nın SADC'e katılımıyla bölgesel örgütlerde hareketlilik meydana gelmiş ve örgütün ekonomik ve siyasi etkisi artmıştır. SADC, Afrika Birliği ile uyumlu politikalar takip ederken bölgesel güvenlik bağlamında Mozambik'te terörle mücadeleye karşı aktif bir politika izlemiştir.

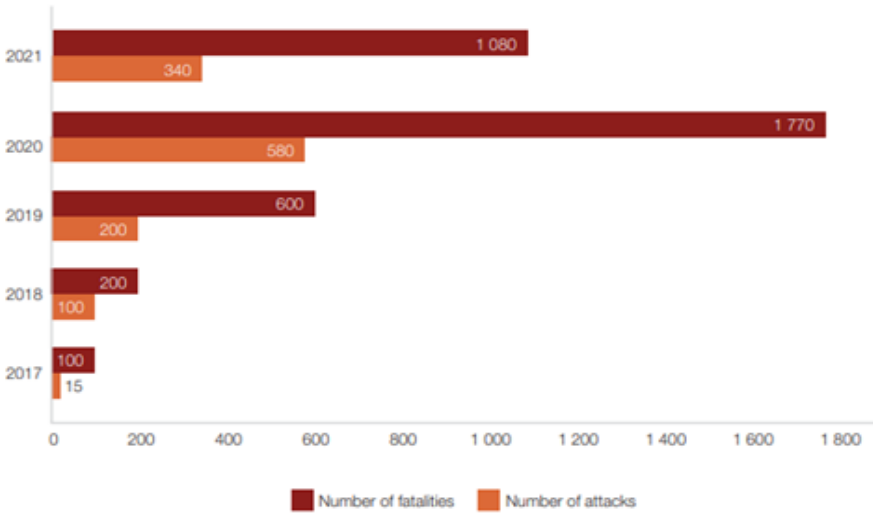
5. Mozambik'te Cabo Delgado Krizi

Afrika'nın birçok ülkesinde baş gösteren terör faaliyetlerinin bir benzeri Güney Afrika'nın doğusunda yer alan Mozambik'te de yaşanmıştır. 2017 yılı itibariyle birçok uluslararası örgüt tarafından terörizm olarak tanımlanan bir dizi şiddet olayı Mozambik'in kuzeyinde yer alan Cabo Delgado'da başlamıştır. Cabo Delgado eyaletinin Kenya ve Tanzanya'ya yakın sınır bölgesinde olması çevre ülkelerdeki ideolojik ve dini akımlardan etkilenmesini kolaylaştırmıştır. Bölgenin geri kalmışlık seviyesi, işsizlik, gıdaya erişim, ekonomik, sosyal ve dini alanlardaki adaletsizliklere çevre ülkelerden gelen fikir akımlarının da etkisi ile isyan ve şiddet olaylarının ortaya çıkmasına zemin oluşturmuştur (Rusero ve Maisiri, 2023). Nitekim Mozambik'te Hristiyan çoğunluğuna rağmen bölgenin dini yapı itibariyle Müslüman yoğunluğuna sahip olması ve bölge halkının karşılaştığı sorunların tolare edilemez boyutlara ulaşması ile bölge halkı çeşitli yapılanmalara yönelmiştir. Bu yapılanmaların en önemlisi olarak Ensar El Sunne [*Ansar Al Sunna - Ahlu-Sunna Wal-Jama'a (ASWJ)*] olarak ifade edilen yerel bir örgüt ortaya çıkmış ve mensupları silahlanarak çeşitli şiddet olaylarına yönelmiştir (Hendricks vd., 2023, s. 2). Başta devlet daireleri, polis merkezleri gibi kamu yapılarına karşı şiddet olaylarına girişen yapı, 3.700'den fazla insanın ölümüne ve yaklaşık bir milyon insanın göç etmesine ve bölgeden yabancı yatırımcıların çekilmesine neden olmuştur.

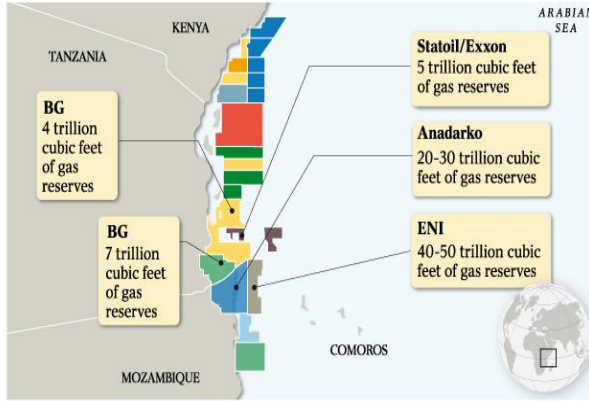
Harita 1: Rovuma havzası ve Doğalgaz rezervleri
(Financial Times, 2021).

El Şebab (Al Shabaab) hareketi olarak da ifade edilen yapı, Somali'deki eş-Şebab'tan farklı bir organize harekettir. El Şebab Arapça "gençler" olarak tercüme edilmektedir. Bu hareketin üyeleri, Mozambik merkezi yönetimi ile siyasi, dini ve etnik farklardan doğan sorunların yanı sıra çevre ülkelerden gelen dini ve ideolojik akımlardan da etkilenmiştir. Hareket mensupları ayrıca 2012 yılında Kenya'da öldürülen İman Aboud Rogo Mohammed'den de etkilenmiştir (Sönmez ve Arslan, 2021, s. 9-10) Mozambik Müslümanları tarih boyunca barışçıl misyonlara sahip Sufi ekolünü takip ederken son dönemlerde Mısır ve Somali'de eğitim görenlerin etkisi ile Vahhabi ekolü bölge Müslümanları arasında yayılmaya başlamıştır. Kenya'daki İslami ekollerden etkilenen Cabo Delgado halkından bazı kimseler oluşturdukları El Şebab mensuplarıyla, önce kamu kurumlarına, polis merkezlerine çeşitli saldırılar düzenlemiştir. Mozambik'teki El Şebab hareketinin 2019 yılında Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) ile bağlantılarının ortaya çıkmıştır. Böylece İŞİD'in güney doğu Afrika'da görünürlüğü artmıştır (Terrorist Insurgency, 2021, s. 7-15).

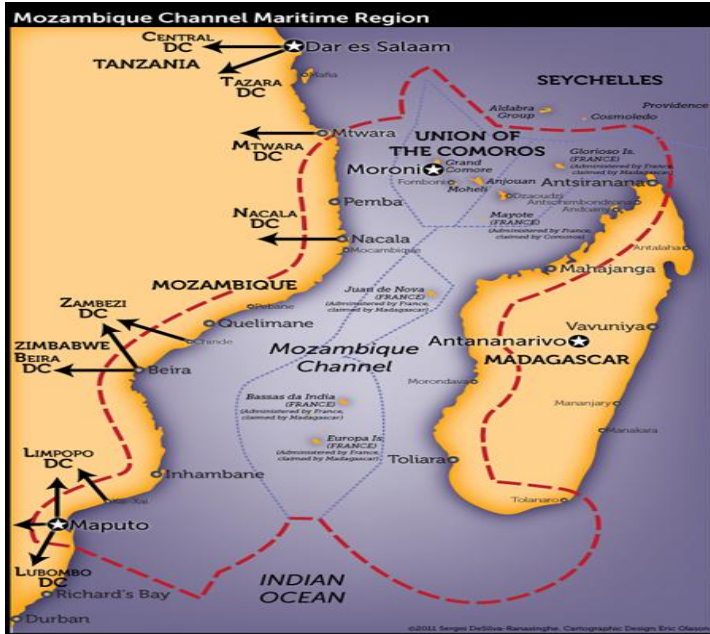
Şekil 1: El Nsar tarafından yapılan saldırılar ve ölüm sayıları (ISS Southern Africa Report, 2022, s. 9).

Mozambik'in Cabo Delgado bölgesi Kenya ve Tanzanya sınırına yakındır. Bölgede çıkan isyanların ana sebeplerinin başında siyasi, dini ve etnik anlaşmazlıklar gelmektedir. Mozambik hükümetinin kuzey bölgesindeki kontrolünün zayıflığı, kuzey-güney arası gelir dağılımındaki dengesizliklerin artış göstermesi diğer nedenler arasındadır. Ayrıca son dönemlerde ortaya çıkan yeni yeraltı kaynaklarının keşfinden sonra bölgedeki kaynak dağılımının adaletli bir şekilde yapılamaması gibi gerekçelerle isyancı gruplar şiddet olaylarına yönelmiştir. İsyancı gruplar tarafından gerçekleştirilen şiddet olayları terör faaliyetleri boyutuna ulaşmıştır. İsyancı gruplar böylece Cabo Delgado bölgesini kontrol altına almıştır. Bu tür korku ve endişeye zemin hazırlayan şiddet faaliyetleri, başta uluslararası yatırımcılar olmak üzere bölgeye yönelik yapılacak yatırımların önüne geçmiş ve birçok firma yatırımlarını durdurmak zorunda kalmıştır. 2011 yılında Cabo Delgado'nun Hint Okyanusu açıklarında keşfedilen yaklaşık 120 milyar dolar değerindeki doğal gaz rezervi uluslararası yatırımcıların dikkatini bölgeye çekmiştir. Başta Fransız Total Enerji şirketi olmak üzere Exxon Mobil ve ENI gibi büyük ölçekli enerji şirketlerinin bölgeye ilgisi artmıştır. Ancak Cabo Delgado bölgesindeki terör olaylarından dolayı yabancı yatırımcı firmalar yatırımlarını dondurmak zorunda kalmıştır. Fransız Total Enerji şirketi Afrika'daki en büyük yatırımlarından birini bu bölgeye yapmasına rağmen yaklaşık 20 milyar dolarlık projesini durdurmak durumunda kalmıştır (Isilow, 2021). Bu tedbirler başta Cabo Delgado olmak üzere Mozambik ekonomisinin kayıp yaşamasına neden olmuştur.

Harita 2: Rovuma Havzası Gaz Sahası
(Mozambique Mining Journal, 2018).

Cabo Delgado eyaletinin bir diğer stratejik önemi, geçiş bölgesinde bulunduğu Mozambik kanalı havzasıdır. Mozambik kanalı küresel deniz güvenliği için önemli bir konumda bulunmaktadır. Keşfedilen hidrokarbon rezervlerinden dolayı önemi artan geçiş bölgesi, özellikle Süveyş kanalında yaşanan sıkıntılardan dolayı ticari önemi artmaktadır. Avrupa ve Asya ülkeleri, gelecek yıllarda bu boğaz civarında çıkacak hidrokarbon kaynaklarına bağımlı olabilir (Brewster, 2021). Başta deniz haydutluğu gibi yasa dışı uygulamaların yanı sıra terörist faaliyetler kanalın deniz güvenliğini tehlikeye düşürmektedir. Bu durum küresel ticareti ve deniz güvenliğini etkileme potansiyeline sahiptir.

Harita 3: Mozambik Boğazı
(Bergeron, 2014).

Mozambik Hükümeti, Cabo Delgado krizine karşı ilk yaklaşımını incelenmesi gereken bir konudur. Mozambik ortaya çıkan krizi, bir iç sorun olarak görmekte ve isyanla mücadele (*counterinsurgency* (*COIN*)) olarak sorunu ele almıştır. Sorunu, 2018 yılına kadar terör olayı olarak tanımlamamıştır. Mozambik Genelkurmay Başkanlığının krize yaklaşımı ise kapsamlı askeri girişimler ile sorunu çözmeye çalışmıştır (Harawa, 2024, s. 26). Ülke yönetimi, krizi güvenlik çerçevesinde ele alarak sosyo-ekonomik nedenlerle askeri tedbirlere yönelmiştir.

6. Mozambik Dışı Aktörlerin Cabo Delgado Krizine Yaklaşımları

Cabo Delgado eyaleti ve çevresinde şiddet olaylarının artması, sadece Mozambik'e değil çevre ülkelere de sızırma endişesi doğurmuştur. Bu nedenle başta komşu ülkeler olmak üzere ülke dışı aktörler ve uluslararası örgütler sorunun çözümüne katkı sağlamak için harekete geçmiştir. Bu kapsamda başlangıçta krizi bir iç güvenlik sorunu olarak ele alan Mozambik hükümeti, Rusya Federasyonu ve Güney Afrika başta olmak üzere birkaç ülkeden gelen özel paralı askeri hizmet veren şirketler ile çözmeye çalışmıştır. Ancak paralı askerler ile isyanla mücadelede başarı elde edilememiştir. Krizin başta bölge ülkeleri olmak üzere uluslararası ticaretin güvenliğini tehdit eder boyutlara ulaşması üzerine bölgesel ve uluslararası örgütler Mozambik hükümetine yardım teklifinde bulunmuştur. Söz konusu hususların ele alınacağı bu kısımda, Rusya ve Güney Afrikalı paralı asker tedarik eden şirketlerinin faaliyetleri, Portekiz, ABD, Tanzania gibi ülkelerin yanı sıra Avrupa Birliği, Afrika Birliği ve Güney Afrika Kalkınma Topluluğu'nun soruna yaklaşımları ele alınarak bölgesel güvenlik yaklaşımı kapsamında politikaları ve uygulamalar incelenmeye çalışılacaktır.

Askeri tedbirler çerçevesinde Mozambik hükümeti, ilk olarak özel paralı asker sağlayan şirketler aracılığıyla bölgedeki sorunu mücadeleyi benimsemiştir. Mozambik yönetimi, 2020 yılında Rusların Wagner grubu ile anlaşarak bölgede askeri tedbirler uygulamaya başlamıştır. Bölgeyi ve şartlarını yeteri kadar dikkate almayan Wagner grubu, ağır kayıplar vererek bölgeden çekilmek zorunda kalmıştır. Mozambik yönetimi, bir diğer paralı asker grubu olan Güney Afrika merkezli Dyck Advisory Group (DAG) akabinde Güney Afrikalı bir diğer şirket Paramount Group ve Dubai merkezli Burnham Global ile anlaşarak sorunu askeri tedbirler çerçevesinde çözmeye çalışmıştır. Ancak bu tedbirler olumlu netice vermemiştir. Aksine paralı asker gruplarının operasyonlarında, birçok insan hakkı ihlallerinin yapıldığı insan hakları savunucularınca dile getirilmiştir (Fasanotti, 2022; Ewi vd., 2022, s. 39; Amnesty Report, 2021).

ABD ise 10 Mart 2021'de yaptığı açıklama ile İŞİD'in Mozambik kolu (ISIS-Mozambique) olarak tanımlayarak örgütü, yabancı terörist örgütler listesine eklemiştir (US Department of State, 2021). Mozambik'te sömürgecilik geçmişi bulunan Portekiz ise Mozambik hükümetine askeri eğitim yardımı teklifinde bulunmuştur. Mozambik hükümet yetkilileri ise ülkedeki sömürgecilik geçmişinden dolayı bu teklife mesafeli yaklaşmıştır. Ancak ülkede sayıları çok fazla olmasa da eğitim amaçlı Portekizli askeri uzmanlar bulunmaktadır. Benzer gerekçelerle bölgede hâkim konumda bulunan Güney Afrika hükümetinin SADC uygulamaları öncesi Mozambik'e destek teklifine de Maputo yönetimi siyasi farklılıklardan dolayı sıcak bakmamıştır (Plataforma, 2020).

Mozambik'te isyan hareketlerinin yaygın olduğu sınır eyaleti Cabo Delgado ile komşu olan Tanzania, bölgesel olarak krizden etkilenen ülkelerin başında gelmektedir. El Şebab örgütü üyelerinin etkilendiği önderlerin bir kısmının Tanzania'da olması ve bazı üyelerinin bu ülkeden Mozambik'e gelmesi Maputo yönetimi için sorun oluşturmaktadır. Eyaletteki şiddet olaylarından kaçan yerinden edilmiş insanların bir kısmının Tanzania'ya sığınmış olması ve terörden etkilenen bazı kurbanların da Tanzanyalı olması terör faaliyetlerinin bölgeye etkisinin boyutunu göstermesi bakımından önemlidir. Mozambik hükümeti ile Tanzania hükümeti arasında yakın bir zamanda yapılan teröre karşı savunma işbirliği anlaşması ile iki ülke teröre karşı ortak mücadele alanında işbirliğine yönelmiştir (Massingue, 2022).

6.1.Bölge Dışı Uluslararası Aktör Avrupa Birliği'nin (AB) Krize Karşı Yaklaşımı

Bölge dışı uluslararası bir örgüt olarak AB, sorunun çözümüne katkı sağlamaya çalışmaktadır. Uluslararası güvenliğin sağlanmasının yanı sıra ülkede faaliyet gösteren Fransız, İtalyan ve Portekiz şirketlerinin varlığı ve ticari faaliyetlerinden dolayı AB, bölgeye ilgi duymaktadır. Özellikle Fransız şirketlerinin yaşadığı sorunlardan dolayı AB, Mozambik'in güvenliğine önem vermektedir. Mozambik hükümetinin girişimleri üzerine AB ile Mozambik arasında terörle mücadele kapsamında işbirliği başlatılmıştır (Africanews, 2024). AB, bölgenin güvenliği ve istikrarı için askeri seçenekler dahil Afrika Boynuzundaki EU NavFor'un³ faaliyet alanına Mozambik'i de dahil etmeyi değerlendirmektedir (Agencia de Informaço, 2024). Ayrıca AB, bölgedeki şiddet olaylarını durdurmak için Mozambik hükümetine finansal destek vermektedir. Bu kapsamda AB, 2022 yılında Mozambik hükümetinin silahlı birliklerine, sivil halkı korumak ve Cabo Delgado eyaletinde güvenliği tesis etmek için eğitim ve destek sağlamaya yönelik askeri eğitim misyonunu (EUTM) kurmuştur (EU, EUTM in Mozambique). 2022 yılının sonuna doğru 600 Mozambik askerinin eğitimi tamamlanmıştır. 11 Hızlı Müdahale Gücünün oluşturulmasında Mozambik silahlı kuvvetlerine destek verilmiştir. Bu çerçevede, AB yaklaşık 89 milyon avro değerinde yardım sağlamıştır. Ayrıca AB, Mozambik'te askeri eğitim birimlerine insan hakları, kadın, barış ve güvenlik konularında eğitimler vermektedir. Eğitim, su ve temizliğe erişim, beslenme, enerji ve iklim değişikliğine odaklanarak insani destek sağlamaktadır (Borell Speechs, 2022; EU, Helping fight terrorism in Mozambique, 2022). AB Askeri Eğitim Misyonu aynı zamanda Mozambik'te konuşlu Ruanda Askeri Birliklerine ve SADC'in SAMIM misyonuna da mali destek vermektedir.

6.2.Afrika Birliği'nin (AfB) Cabo Delgado Krizine Karşı Yaklaşımı

Afrika kıtasının en büyük uluslararası örgütü olan AfB'nin soruna yaklaşımı, SADC gibi bölgesel organizasyonların çalışmalarına destek olma biçimindedir. AfB, SADC'in konuştuğu SAMIM faaliyetleri kapsamındaki güvenlik önlemlerine destek vermektedir. AfB, kıta genelindeki konuşlandırmalarda bazı senaryolara göre hareket etmektedir. Bu çerçevede beşinci senaryo güçlü bir askeri eylem olmadan barışı koruma görevini kapsarken, altıncı senaryo daha çok askeri eylemin COIN'in merkezinde olduğu bir görev tanımlamasıdır. SADC'in askeri konuşlandırması olan SAMIM isyancılara karşı altıncı senaryo kapsamında Mozambik'in Macomia ve Nangade şehirlerinde konuşlandırılmıştır (Harawa, 2024, s. 28).

Tablo 1: Afrika Ani Müdahale Gücü (ASF) Konuşlandırma Senaryoları

Senaryo 1	AfB/ siyasi misyona bölgesel askeri tavsiyeler
Senaryo 2	AfB/bölgesel gözlemci misyonu BM misyonuyla birlikte görevlendirilme
Senaryo 3	Bağımsız AfB/bölgesel gözlemci misyonu
Senaryo 4	Bölüm VI ve Afrika Birliği/bölgesel barış gücü (Regional peacekeeping force, PKF) misyonları için önleyici konuşlandırma
Senaryo 5	Karmaşık çok boyutlu PKF görevi için AfB PKF düşük seviyeli kullanımı (birçok mevcut çatışmanın bir özelliği)
Senaryo 6	AfB müdahalesi – örneğin uluslararası toplumun derhal harekete geçmediği soykırım durumları

(ASF Politika Çerçevesi, 2003).

³ EU Navfor, AB'nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası ve AB'nin Afrika Boynuzu ve Hint-Pasifik kıyı devletlerinin barışı, istikrarı ve deniz güvenliği için çaba ortaya koymaktadır. 2008'den beri faaliyette olan EU Navfor, ülkelerin AB bayrağı altında bir araya geldiği AB'nin ilk ortak güvenlik ve savunma politikası operasyonudur.

6.2.1. Ruanda Askeri Birlikleri'nin (RDF) Cabo Delgado Krizine Karşı Yaklaşımı

BM barışı koruma misyonlarına en büyük askeri katkıda bulunan ülkelerden biri olan güney doğu Afrika ülkesi Ruanda, Mozambik'in güvenlik endişelerine dair talebine olumlu karşılık vermiştir. Ruanda ile Mozambik arasında yapılan anlaşmaya göre Ruanda askeri birlikleri, 2021 yılı Temmuz ayında Mozambik'in kuzeyinde Cabo Delgado bölgesinde göreve başlamıştır (RDF, Ministry of Defence, 2021).

Ruanda askeri birliklerinin görevi, Mozambik yönetiminin bölgedeki otoritesini geri kazanmak ve güvenlik operasyonlarını yürüterek bölgesel istikrarı ve güvenlik reformlarının yapılmasını sağlamak olarak belirlenmiştir. Başlangıçta 1000 civarında polis ve askerden oluşan birlikler 2022 yılında 2500'ün üzerine çıkarılmıştır. Yeni keşfedilen doğal gaz alanlarının olduğu Palma ve Mocimboa bölgelerine yerleştirilen Ruanda'nın barış misyonu, Avrupa Barış Tesisi kapsamında AB tarafından yaklaşık 20 milyon avro mali destek verilmiştir. Bölgede faaliyet gösteren Ruanda birlikleri yürüttükleri operasyonların yanı sıra gerçekleştirdikleri halkla ilişkiler çalışmaları, hem yerel halk hem de bölge ülkeleri tarafından memnuniyetle karşılanmıştır (Club of Mozambique, 2022; Council of the EU, Press Release, 2024).

Ruanda, SAMIM ile de ortak operasyonlar yürütmüştür. Ancak ortak planlama ve koordinasyon eksikliği nedeniyle anlaşmazlıklar olmuştur. Bunun ana sebeplerinden biri Ruanda Devlet Başkanı Kagame'nin SADC'in önde gelen ülkesi olan Güney Afrikalı muhaliflere karşı tutumu nedeniyle olduğu bilinmektedir (Fabricus, 2022b).

Ruanda askeri birliklerinin çalışma metodolojisi, Mozambik silahlı kuvvetleri ile yakın çalışarak operasyonel resmi eğitimleri verme üzerinedir. Bu yöntem ile RDF, güvenlik alanında kısmi başarılar elde etmiştir. Nitekim Mozambik devlet başkanı, enerji firmalarını Ruanda askeri birliklerinin olduğu bölgelere davet etmesi ile bölgede bir miktar da olsa güvenliğin tesis edildiğini göstermektedir.

6.3. Güney Afrika Kalkınma Topluluğu (SADC) ve Mozambik'teki Askeri Misyonu (SAMIM)

Hükümetler arası bir organizasyon olan Güney Afrika Kalkınma Topluluğu, Afrika kıtasının güneyindeki 16 ülkenin⁴ katılımı ile faaliyet göstermektedir. Merkezi Botsvana'nın başkenti Gaborone olan organizasyonun temel hedefleri arasında üye ülkeler arasında ekonomik büyüme ve kalkınma, yoksulluğu azaltma, Güney Afrika toplumlarının yaşam kalitesini yükseltme ve bölgesel entegrasyon yoluyla sosyal olarak dezavantajlı olanları desteklemektir (SADC Objectives, 2024). 1980 yılında Lusaka'da temeli atılan örgüt, ilk olarak Güney Afrika Kalkınma Koordinasyon Konferansı (SADCC) olarak ortaya çıkmıştır.

Tarihi olarak SADC'in arka planı, ırk ayrımına dayalı (*Apartheid*) rejime sahip Güney Afrika'ya karşı Afrikalı ulusal kurtuluş hareketi liderlerinin bir araya gelerek, 1970'li yıllarda sömürgecilere karşı siyasi, askeri ve diplomatik mücadeleyi koordine etmesine kadar uzanmaktadır. 1980'de kurulan ve siyasi ve güvenlik alanlarında işbirliğini önceleyen Ön Cephe Devletleri (*Frontline States, FLS*)⁵ grubu, günümüz SADC'in güvenlik alanındaki işbirliği çalışmalarının temelini oluşturmaktadır. Apartheid rejiminin yıkılmasından sonra Güney Afrika, SADC yapısına dâhil olmuştur Ancak FLS'nin siyasi ve güvenlik işbirliği çalışmaları SADC'nin bünyesinde belli bir temele oturtulmamıştır. 2001 yılında yapılan değişiklikle beraber SADC, siyaset, savunma ve güvenlik organını ihdas ederek güvenlik alanında kurumsallaşma

⁴ Güney Afrika Kalkınma Topluluğu (SADC), 16 üyeden oluşan bölgesel bir ekonomik topluluktur. Angola, Botsvana, Komorlar, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Eswatini, Lesoto, Madagaskar, Malavi, Moritus, Mozambik, Namibya, Seyseller, Güney Afrika, Birleşik Tanzanya Cumhuriyeti, Zambiya ve Zimbabve'den oluşmaktadır.

⁵ FLS grubu, Angola, Botsvana, Lesotho, Mozambik, Tanzanya, Zambiya ve Zimbabve'den oluşmuştur. FLS, 27 Nisan 1994'te Güney Afrika'da yapılan ilk demokratik seçimler sonrası feshedilmiştir.

adımlarını atmıştır (Likoti, 2003).

Öncelikli hedef kalkınma, ekonomik büyüme ve yoksullukla mücadele olarak öne çıkmış olsa da güvenlik boyutu ile barışı koruma giderek önem kazanmıştır. SADC Devlet ve Hükümet Başkanları, 2015 yılında Zimbabve’de düzenlenen zirvede; terörizmi önleme ve onunla mücadele etme, ayrıca iş birliği ve koordinasyonu artırmaya yönelik kapsamlı, entegre ve operasyonel bir çerçeve olarak Bölgesel Terörle Mücadele Stratejisi ve Eylem Planını (*SADC Regional Counter Terrorism Strategy*) kabul etmiştir. Zirvede ayrıca, terörizmle mücadelede bölgesel, kıtasal ve uluslararası iş birliğini kolaylaştırmak için bölgesel bir terörle mücadele koordinasyon organına ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır (Magosi Speech, 2022).

Harita 4 : SADC Bölgesi Ülkeleri
(Daily Maverick, ISS 2023).

SADC üye ülkelerinden biri olmasına rağmen Mozambik, Cabo Delgado’da çıkan olayları başlangıçta bir iç sorun olarak değerlendirdiğinden ve kendi kapasitesi ile çözebileceği yaklaşımına sahip olduğundan birlik üyesi ülkelerden destek talebinde bulunmamıştır. Önceden de belirttiği üzere, ülkenin kuzeyinde yaşanan olayları silahlı haydutların faaliyetleri olarak tanımlamıştır. Ancak saldırılar ile yerinden edilen insanların sayısının artması, yabancı yatırımcıların yatırımlarını durdurmaları gibi gerekçelerle Mozambik yönetiminin sorunu tek başına çözemeyeceği anlaşılınca konu, 2020 yılında SADC gündemine taşınmıştır. 23 Haziran 2021 tarihinde Mozambik’in başkenti Maputo’da düzenlenen Olağanüstü zirvede SADC Devlet Başkanları toplantısında SADC’ın askeri desteği için gerekli önkoşul süreci başlatılmıştır. Ön koşul süreci gereği Mozambik hükümetinden SADC’e resmi bir davetin olması

gerektiği gündeme getirilmiştir. Yaklaşık bir ay sonra ihtiyaç duyulan davet talebi, 15 Temmuz 2021'de Mozambik hükümeti tarafından SADC'e iletilmiştir. Mozambik'te Güney Afrika Kalkınma Topluluğu Misyonu (SAMIM) bu talepten kısa bir süre sonra faaliyete geçmiştir. Askeri konuşlandırma için başlangıçta 6 ay olarak öngörülen süre birkaç kez uzatılmıştır (Hendricks vd., 2023, s. 6).

SAMIM, 2021 yılında SADC bünyesinde kurulan geçici bir görev gücüdür. SADC devlet ve hükümet başkanlarının, Mozambik hükümetinin terörle mücadelesini desteklemek kapsamında SADC üye devletleri tarafından ortaya konulan bir uygulamadır. Aşırılık, şiddet ve terörizme karşı mücadele kapsamında SAMIM, Afrika Birliği'nin Barış ve Güvenlik Konseyinden [*The Peace and Security Council (PSC)*] onay almadan kurulmuştur. SAMIM, PSC tarafından daha sonra AfB Protokolünün 7. Maddesine göre geriye dönük olarak yetkilendirilmiştir. Afrika Birliği, Afrika Ani Müdahale Gücü (ASF) çerçevesinde SAMIM'in Mozambik'te konuşlanmasını 15 Temmuz 2021'de kabul etmiştir (Kabede, 2022; Harawa, 2024, s. 26).

SAMIM'in görev sorumluluğunun neleri kapsadığının tanımlaması yapılmıştır.

"Güvenli bir ortam oluşturmak için terör tehdidini nötralize ederek ve güvenliği yeniden sağlayarak Cabo Delgado'da terörizm ve şiddet eylemleriyle mücadele etmek için Mozambik Cumhuriyeti'ni desteklemek; barış ve güvenliği güçlendirmek ve sürdürmek; Cabo Delgado Eyaletinin etkilenen bölgelerinde hukuk ve düzeni yeniden sağlamak; Mozambik Cumhuriyetini insani yardım kuruluşlarıyla işbirliği içinde, ülke içinde yerinden edilmiş kişiler de dahil olmak üzere terörist faaliyetlerden etkilenen nüfuslara insani yardım sağlamaya devam etmek için desteklemektir" (SAMIM, 2021).

SAMIM, Afrika Birliği Görev gücü konuşlandırma politika çerçevesi kapsamında senaryo altıya göre hareket ederek askeri yeteneklere haiz terör tehdidini etkisiz hale getirmek ve güvenliği yeniden sağlamak üzere konuşlandırılmıştır. Ancak misyon, Nisan 2022'de senaryo beşe evrilerek, sivil, askeri ve polis reformlarını içeren çok boyutlu bir hal almıştır. Misyon'un SAMIM sekreterliği altında farklı birim yetkilerine bölünmüş olan siyaset ve diplomasi, sivillerin korunması, hukuk ve düzen, cinsiyet ve insani destek gibi alanlara da yoğunlaşması beklenmiştir (Hendricks et.al., 2023, s. 6). SAMIM barış gücü askerlerinin sorumluluk alanları insansız hava araçları, helikopterler ve orman savaşı eğitimi gibi hava ekipmanları gerektiren yoğun orman arazileri üzerinedir. Ancak SADC üye ülkelerinin ve güçlerinin bu imkânları sağlama yetenekleri sınırlıdır (Fabricus, 2022a). 2500 civarı SAMIM personelinin yaklaşık 1500 kişiye yakın Güney Afrikalı askerlerden oluşmaktadır. Misyonun geri kalan askerleri ise Angola, Botswana, Lesoto ve Zimbabve'dendir.

SAMIM misyonu, AB başta olmak üzere, AfB ve BM tarafından desteklenmektedir. SAMIM'e AB'den 15 milyon avro destek sağlanmıştır. AB desteği Afrika Birliğine sağlanan Avrupa Birliği'nin Barış Tesisi (*The European Peace Facility (EPF)*) kapsamında verilmektedir. Afrika Birliğinde Mozambik, BM ile bölgesel örgütler arasında işbirliğini güçlendirerek terörle mücadeleyi önlemeye yönelik girişimlerde bulunmuştur. Bu durum ülkenin ve ülkede yer alan barışı koruma misyonlarının BM'den daha fazla destek aradığını göstermektedir (Defenceweb, 2022). SAMIM'in görev süresi Temmuz 2024 itibarıyla sona ermiştir. Kongo Demokratik Cumhuriyetindeki (DRC) M23'ün⁶ kurulması ve terör faaliyetlerinin yaygınlaşarak istikrarsızlığa neden olmasıyla ülkede, güvenlik sorunu ortaya çıkmıştır. DRC'nin talebi üzerine 15 Aralık 2023'te SADC, terörle mücadele kapsamında yeni bir askeri birliği (*Mission in the Democratic Republic of Congo (SAMIDRC)*) DRC'ye konuşlandırmıştır (SADC, Press Release, 2024).

⁶ M23, Kongo Demokratik Cumhuriyetinde faaliyet gösteren isyancı silahlı bir gruptur. Kongo Demokratik Cumhuriyeti Hükümeti ile Halkın Savunması Ulusal Kongresi (CNDP) arasında 23 Mart 2009 tarihli bir barış anlaşması imzalanmıştır. Anlaşmaya atfen M23 ismi buradan gelmektedir. Anlaşmanın yerine getirilmediğini ileri süren CNDP üyeleri, 2012 yılında M23'ü kurmuştur.

6.3.1. Bölgesel Güvenlik Açısından SAMİM'in Değerlendirilmesi

SAMİM birliklerinin Mozambik'e konuşlandırılmasından sonra Ruandalı ve Mozambikli kuvvetlerle ortak operasyonlar düzenlemiş ve çeşitli kazanımlar elde etmiştir. Bu kazanımların en önemlileri arasında rehinelere serbest bırakılması, isyancıların öldürülerek toprakların geri alınması, isyancılara ait silah ve mühimmatların ele geçirilmesi, birçok mevzinin imha edilmesi ve isyancıların bölgeyi terk etmesidir (Fabricius, 2022; Nhamirre 2023; Harawa, 2024).

2023 yılında SADC troika liderliğine (Güney Afrika, Namibya, Zambiya) SAMİM ile ilgili bir değerlendirme raporu sunulmuştur. Raporda, SAMİM'in gerçekleştirdiği çalışmalar neticesinde isyancıların kapasitelerinin düşürüldüğü, Mozambik ordusunun desteklendiği, 570 binden fazla yerinden edilmiş insanın dönüş yaptığı vurgulanmıştır. Ancak ev sahibi ülke kendi eğitim ihtiyaçlarını belirleyemediği için SAMİM'in Mozambik askeri birimlerini eğitime hedefine ulaşamadığını, diğer bölge dışı aktörlerden alınan eğitimlerin SAMİM'in eğitim sağlama imkânını sınırladığını belirtmiştir. SADC imkânlarının sınırlı olmasından dolayı istenilen hedeflerin tam olarak gerçekleştirilmesinin yanı sıra yerinden edilenlerin geri dönüşü ve bölgedeki ekonomik istikrar sağlanamamıştır. SAMİM'in askeri çözüm arayışının yanı sıra krize karşı asıl insani yardım ve kalkınma yardımları ise uluslararası bağışçılar ve BM kuruluşları tarafından yapıldığı görülmüştür (Mandrup, 2024).

SAMİM'in oluşturduğu görece istikrar ve geri çekilmesinin oluşturacağı güç boşluğu, Mozambik askeri birimlerince doldurulmaması durumunda, terör gruplarının oluşan güç boşluğunu doldurabilecektir. 2023 sonrası terör örgütlerinin saldırılarında artış gözlemlenmektedir. Saldırıların hedef gözetmeksizin artış göstermesi, örgütün kapasitesinin arttığını göstermesinin yanı sıra isyanın tam olarak bastırılmadığını da göstermektedir. SAMİM'in oluşturduğu güvenlik alanını Mozambik askeri birimleri doldurmalıdır. Aksi takdirde örgüt tekrar o boşluğu değerlendirme potansiyeline sahip olacaktır. Bölgede çatışmaya yol açan etnik ve dini farklılıkların yanı sıra gelir dağılımı adaletsizliği, yer altı kaynakları zenginliğinin adil olmayan paylaşımı ve kontrol edilemeyen coğrafi alanların genişliği gibi nedenler büyük ölçüde çözülememiştir. Yerel güvenlik birimleri örgütle mücadele edebilecek kapasiteye ulaşamamıştır (Accord, 2024).

SAMİM, örgütün Mozambik'teki ilerlemesini durdurmuştur. Örgüte ait mühimmat, ekipman ve silahların önemli bir bölümünü ele geçirmiştir. Örgütün birçok üyesi etkisiz hale getirilmiş ve rehinelere kurtarılmıştır. İnsani yardımlar için güvenli geçiş koridorları oluşturulmuştur. Mozambik Devlet Başkanı Filipe Nyusi, 2023 yılı başlarında yatırımcılara Cabo Delgado'daki güvenlik durumunun kontrol altına alındığını bildirecek güvence vermesine rağmen Temmuz 2023'te isyancıların Macomia bölgesinde askerlerin ölmesi ile sonuçlanan bir saldırı gerçekleştirmesi, güvenlik sorununun bölgede hâlâ devam ettiğini göstermektedir.

SAMİM'in başarılı olup olmadığı tartışmalıdır. Bölgedeki sorunu göreceli de olsa çözümüne katkı sağlamış olması bir başarı göstergesi olarak tanımlanabilirken, sorunu kökten çözememesinden dolayı başarısız olduğu değerlendirilmektedir. Bu çerçevede siyasi irade eksikliği, güven sorunu, finansal yetersizlikler, zayıf yönetim gibi nedenlerle nihai netice alınamamıştır.

7. SONUÇ

2010 sonrası Sahraaltı Afrika'da özellikle Mozambik'in kuzeyinde Cabo Delgado bölgesinde ortaya çıkan kriz, sadece Mozambik'i değil bölgedeki diğer ülkeleri de etkileyecek boyutlara ulaşmıştır. Cabo Delgado eyaletinde ortaya çıkan birçok isyan girişimi polis, asker gibi güvenlik birimlerine saldırılar şeklinde başlamış ve silahlı şiddet olaylarına dönüşmüştür. IŞİD gibi yapıların dışarıdan etkisi ile eyalettaki hareket, uluslararası nitelik kazanarak hedef gözetmeyen, terör faaliyetleri yapan örgüte evrilmiştir.

Bu çalışma ile Mozambik'teki sorunun tanımlanmasındaki kavram kargaşasının devam ettiği tespit edilmiştir. Mozambik hükümeti sorunun ilk başlarında ayaklananları silahlı haydutlar olarak tanımlarken, sonrasında isyancılar ve terör faaliyetleri olarak nitelendirdiği görülmüştür. ABD'nin Kuzey Mozambik'teki silahlı şiddet olaylarını İŞİD'in Mozambik kolu olarak nitelendirmesi bölgesel ve uluslararası örgütlerin soruna yaklaşımını da etkilemiştir. Ayrıca Mozambik hükümetince sorunun kaynağı net olarak tanımlanmadığı tespit edilmiştir. Sorunun kaynağını oluşturan ana esaslarının yanı sıra yeni enerji kaynaklarının keşfi ve uluslararası yabancı yatırımın bölgeye ilgisindeki artış gibi faktörlerin etkisi ile bölgedeki adil olmayan uygulamaların artmasına neden olduğu gözden kaçırılmaktadır. Mozambik askeri birimlerinin isyan, şiddet ve terör faaliyetlerine karşı mücadele bakımından yeterli kapasiteye ve birikime sahip olmadığı, ülke dışı aktörlerin eğitim ve donatım yardımları ile istenilen başarının elde edilemediği görülmüştür.

Bölgesel güvenlik anlayışı çerçevesinde bölgede ve kıtada faaliyet gösteren hükümetler arası örgütlerin yanı sıra ülke dışı uluslararası aktörler de sorunun çözümüne katkı vermeye çalıştığı görülmüştür. Mozambik dışı aktörlerin başında hiç şüphesiz Mozambik hükümetine hizmet veren özel silahlı savunma firmaları gelmektedir. Mozambik yöneticileri sorunu, bir iç sorun olarak gördüğünden Rus Wagner Grubu, Güney Afrikalı DAG, Paramount Group ve Dubai'den Burnham Global gibi paralı silahlı asker tedarik eden şirketler ile çözmeye çalışmıştır. Ancak bu yaklaşım başarılı olamamıştır. Akabinde ABD'nin, Portekiz'in ve bazı AB ülkelerinin Mozambik ordusunun eğitimine dair girişimleri ise istenilen neticeyi veremediği tespit edilmiştir. Mozambik hükümetinin bir diğer girişimi ise Ruanda askeri birliklerinin sorun yaşanan bölgelerde konuşlandırılmasıdır. Ancak göreceli başarı sağlanan bu girişimin bir çıkış planının olmaması gibi eksiklikler hala tartışılmaktadır. Mozambik'in sınır komşusu Tanzanya ise birçok suçlamaya muhatap olmasına rağmen Mozambik ile savunma alanında işbirliği yapma iradesini ortaya koymuştur.

Mozambik'te terörle mücadeleye dair bölgesel güvenlik anlayışı gereği uluslararası aktörlerin yanı sıra bölgesel hükümetler arası aktörler önemli bazı uygulamaları hayata geçirmiştir. Bunlar arasında kıta dışından Avrupa Birliği'nin yanı sıra kıtanın en büyük hükümetler arası örgütü olan Afrika Birliği ve bir diğer hükümetler arası örgüt olan Güney Afrika Kalkınma Topluluğu (SADC)'nin SAMIM uygulamaları, krizin çözümüne dair önemli fırsatlar sunmuştur. Ancak bu fırsatların yeteri kadar değerlendirildiği tartışılmaktadır.

AB'nin askeri eğitim misyonu, Mozambik silahlı birimlerini eğitirken istediği sonuçları aldığı tartışmalıdır. Mozambik hükümeti bu eğitim misyonları aracılığıyla AB'den önemli miktarda mali destek almaktadır. Afrika Birliği ise SADC üzerinden askeri konuşlandırma sürecine destek vermektedir. Sorunun çözümüne en verimli katkı sağlayan örgüt ise SADC'tir. SADC, SAMIM adı altında bir birim oluşturarak üye ülke askerinin ortak katılımı ile krize çözüm getirmeye çalışmıştır. Ancak gerek birliğin siyasi irade eksikliği, gerekse yönetim sorunları ve mali imkansızlıklardan dolayı istenilen başarıyı elde edememiştir. SADC, AB ve Dünya Bankasından finansal destek beklenmekte olup gelen uluslararası yardımlar çerçevesinde operasyonlar gerçekleştirme yolunu tercih etmiştir. Terör ile mücadele edilen bölgelerde görece başarılı olduğu değerlendirilse de sorunun kökenine inilememiş olması, terör örgütünün kökü kazınmamış olması ve SAMIM birliklerinin çekilmesi durumunda oluşan güç boşluğunu Mozambik birliklerinin dolduramaması terör örgütünün tekrardan canlanmasına imkân vermektedir. Bölgesel güvenlik bağlamında SADC, SAMIM ile bölgesel güvenlik alanında önemli bir başlangıç yapmıştır.

Kaynakça

- Africanews. (2024). EU to partner with Mozambique in curbing rising insurgency in Cabo Delgado province. <https://www.africanews.com/2021/01/20/eu-to-partner-with-mozambique-in-curbing-rising-insurgency-in-cabo-delgado-province/>
- Amnesty International Report. (2021, 2 March). What I saw is death: War crimes in Mozambique's forgotten cape. Amnesty International Report. www.amnesty.org/en/documents/afr41/3545/2021/en/
- ASF Politika Çerçevesi. (2003). The Establishment of the African Standby Force and the Military Staff Committee. Africa Union. <https://www.peaceau.org/uploads/asf-policy-framework-en.pdf>
- CIA. (2011). Guide to the Analysis of Insurgency. <https://www.cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP87T01127R000300220005-6.pdf>
- Bergeron, L. P. (2014). The Forgotten Chokepoint: The Mozambique Channel's Rich Past and Bright but Insecure Future, CIMSEC. <https://cimsec.org/forgotten-chokepoint-mozambique-channels-rich-past-bright-insecure-future/>
- Brewster, D. (2021, March 24). The Mozambique Channel May Become the Next Maritime Security Hotspot. The Maritime Executive. <https://maritime-executive.com/editorials/the-mozambique-channel-may-become-the-next-maritime-security-hotspot>
- Club of Mozambique. (2022). Rwandan troops in Cabo Delgado have reached more than 2,500. <https://clubofmozambique.com/news/rwanda-troops-in-cabo-delgado-have-reached-more-than-2500-watch-the-new-times-rwanda-229751/>
- Colin S. G. (2007). War, Peace and International Relations: An Introduction to Strategic History. London: Routledge.
- Defenceweb. (2022, September 9). Massive military funding boost for SAMIM. <https://www.defenceweb.co.za/featured/massive-military-funding-boost-for-samim/>
- EU. (2022). Helping fight terrorism in Mozambique also contributes to security in Europe. https://www.eeas.europa.eu/eeas/helping-fight-terrorism-mozambique-also-contributes-security-europe_en
- European Peace Facility. (2024). Council tops up support to the deployment of the European Council, Press Release, Rwanda Defence Force to fight terrorism in Cabo Delgado. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/11/18/european-peace-facility-council-tops-up-support-to-the-deployment-of-the-rwanda-defence-force-to-fight-terrorism-in-cabo-delgado/>
- European Union External Action. (2022). Mozambique: Press remarks by High Representative/Vice-President Josep Borrell after his meeting with President Filipe Nyusi. https://www.eeas.europa.eu/eeas/mozambique-press-remarks-high-representativevice-president-josep-borrell-after-his-meeting-president_en
- European Union. (2022, January 4). EUTM in Mozambique. https://www.eeas.europa.eu/eutm-mozambique/about-european-union-training-mission-mozambique_en?s=4411
- Ewi M, Louw-Caudran L, Els W, Chelin R, Adam Y, Boerekamp ES. (2022). Violent extremism in Mozambique: Drivers and links to transnational organized crime. Institute for Security Studies, <https://issafrica.org/research/southern-africa-report/violent-extremism-in-mozambique-drivers-and-links-to-transnational-organised-crime>
- Fabricus, P. (2022a). 'Wars can't be fought on the cheap': Experts and special forces call for more infantry and equipment in Mozambique. Daily Maverick. <https://www.dailymaverick.co.za/article/2022-01-11-wars-cant-be-fought-on-the-cheap-experts-and-special-forces-call-for-more-infantry-and-equipment-in-mozambique/>
- Fabricus, P. (2022b). Failure to coordinate SADC and Rwandan military missions in Mozambique 'could jeopardise fight against insurgents'. Daily Maverick. https://www.dailymaverick.co.za/article/2022-01-13-failure-to-coordinate-sadc-and-rwanda-military-missions-in-mozambique-could-jeopardise-fight-against-insurgents/?__cf_chl_tk=V1KvKqSjOvPn9o8Gt2GXRIm.PAKPQy2rA_b4aZ6VsY-1733522562-1.0.1.1-Ic3KU4m_TfKjKhq8g2vah7Tna0u6igKjFXWFDX_83N0

- Fasanotti, FS. (2022, February 8). Russia's Wagner Group in Africa: Influence, commercial concessions, rights violations and counterinsurgency failures. Brookings. <https://www.brookings.edu/articles/russias-wagner-group-in-africa-influence-commercial-concessions-rights-violations-and-counterinsurgency-failure/>
- Fauvet, P. (2024). Somali pirates release ship hijacked in Mozambique Channel. Agencia de Informaçao de Moçambique. <https://aimnews.org/2024/04/15/somali-pirates-release-ship-hijacked-in-mozambique-channel/>
- Financial Times. (2021). What is at stake as Mozambique conflict flares? <https://www.ft.com/content/94eca69a-77a6-401a-83e0-ab2df070fd94>
- Global Terrorism Index. (2023). <https://reliefweb.int/report/world/global-terrorism-index-2023>
- Harawa M.C. (2024). Protracted war amid Southern African Development Community (SADC) intervention in the Mozambique insurgency. African Journal of Political Science and International Relations. Vol. 18(2). DOI: 10.5897/AJPSIR2023.1461.
- Hendricks, C., Lucey A. ve DA Gloria L., Macaringue, S. (2023). A Double-Edged Sword: Peace Support Operations and Conflict Management in Northern Mozambique. Friedrich Ebert Stiftung, Policy Papers. FES Mozambique: A Double-Edged Sword.pdf.
- Hobbes. T. (1946). Leviathan. (Ed.) Michael Oakeshott, Oxford: Basil Blackwell. Chapter. 13.
- Kabede A. (2022). Communique of the 1062nd meeting of the PSC held on 31 January 2022 on the Deployment of the Southern African Development Community Mission in Mozambique (SAMIM). African Union. <https://www.peaceau.org/en/article/communique-of-the-1062nd-meeting-of-the-psc-held-on-31-january-2022-on-the-deployment-of-the-southern-african-development-community-mission-in-mozambique-samim>
- Kahraman, G. (2021). South Africa-Turkey Relations in the Context of Post-Apartheid South African Foreign Policy (1994-2019). [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Kahraman, G. (2023). Soğuk Savaş Sonrası Türkiye-Güney Afrika Cumhuriyeti İlişkileri. M. Budak (Ed.), Soğuk Savaş Sonrası Türkiye Güney Afrika Ülkeleri İlişkileri. Gaziantep Üniversitesi Yayınları.
- Korkmaz, V. (2010). Bölgesel Güvenlik Üzerine Kuramsal Tartışmalar. Stratejik Araştırma ve Etüt Merkezi. 8 (15), 135-168.
- Likoti, F. (2003). The role of the Southern African Development Community Organ on Politics. Defence and Security. University of Cape Town.
- Isilow, H. (2021, April 24). Total suspends Mozambique gas project over terror attacks. Anadolu Agency. <https://www.aa.com.tr/en/energy/world/total-suspends-mozambique-gas-project-over-terror-attacks/32548>
- Mandrup, T. (2024). Lessons from the SADC Mission in Mozambique. ACCORD. <https://www.accord.org.za/analysis/lessons-from-the-sadc-mission-in-mozambique-samim/#:~:text=The%20conclusion%20was%20that%20SAMIM,their%20homes%20by%20August%202023>
- Magosi Speech. (2022). https://www.sadc.int/sites/default/files/2022-03/statement_by_his_excellency_mr_elias_m_magosi_sadc_executive_secretary_at_the_launch_of_the_sadc_regional_counter_terrorism_centre_dar_es_salaam_unted_republic_of_tanzania_28_february_2022.pdf
- Martin G. ve Helfrich K. (2022). SAMIM deployment extended and mandate altered. defenceWeb. <https://www.defenceweb.co.za/featured/samim-deployment-extended-and-mandate-altered/>
- Manwaring, M. G. ve Fishel. J. T. (1992). "Insurgency and CounterInsurgency: Toward a New Analytical Approach". Small Wars and Insurgencies 3. no. 3.
- Mozambique Mining Journal. (2018). Companies sign contracts for oil exploration in Mozambique. <https://mozambiqueminingjournal.com/companies-sign-contracts-for-oil-exploration-in-mozambique/>
- Plataforma. (2020, July 20). South African army prepared to enter Cabo Delgado. Plataforma. <https://www.plataformamedia.com/en/2020/07/30/south-african-army-prepared-to-enter-cabo-delgado/>

- RDF. (2021). Ministry of Defence, Rwanda Deploys Joint Force To Mozambique, <https://www.mod.gov.rw/news-detail/rwanda-deploys-joint-force-to-mozambique-1>
- Rusero, A. M. ve Maisiri, K. A. (2023). Regionalism and the Fight Against Terrorism in Southern Africa: Reflections on Cabo Delgado in Mozambique. *African Journal on Conflict Resolution. The African Centre for the Constructive Resolution of Disputes (ACCORD)*.
- SADC Press Release. (2024). <https://www.sadc.int/sites/default/files/2024-01/SAMIDRC%20Deployment%20-%20Press%20Release.pdf>
- SADC. (2024) Objectives, <https://www.sadc.int/faqs/what-relevance-and-value-sadc#:~:text=The%20main%20objectives%20of%20SADC,socially%20disadvantaged%20through%20Regional%20Integration.>
- SAMIM. (2021). Sadc Mission In Mozambique (SAMIM) In Brief. SADC. <https://www.sadc.int/latest-news/sadc-mission-mozambique-samim-brief>
- Sönmez, G. ve Arslan, M. E., (2021). Mozambik'te Terör: Ensar Es-Sünne ve Uluslararası Aktörler, ORSAM, Analiz 286 Haziran, Ankara.
- OAU. (1999). Convention on the Prevention and Combating of Terrorism.
- United Nations. (2023). Deeply Concerned by Terrorists' Gains in Sahel, Elsewhere, Secretary-General Tells Security Council Human-Rights Based Approach crucial to End Scourge. <https://press.un.org/en/2023/sgsm21746.doc.%20htm>
- US Department of State. (2021, March 10). State Department Terrorist Designations of ISIS Affiliates and Leaders in the Democratic Republic of the Congo and Mozambique. <https://www.state.gov/state-department-terrorist-designations-of-isis-affiliates-and-leaders-in-the-democratic-republic-of-the-congo-and-mozambique/>.